

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО МИСЛЕННЯ ТА КУЛЬТУРИ БАКАЛАВРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

A Розкрито сутність й обґрунтовано необхідність створення педагогічних умов для формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту навичок здійснення управлінського циклу, розвитку підприємницького мислення та забезпечення професійного самовизначення. У якості засобу реалізації зазначеної діяльності визначено введення до навчального плану спеціальної дисципліни, метою якої є формування знань, навичок і вмінь, розвиток здібностей, що дають змогу здійснювати управлінську, організаційну, контрольну, інноваційну діяльність. Результатами навчання повинні бути: засвоєння організаційно-функціональних засад управління фізкультурно-спортивними підприємствами; навички планування комерційної діяльності, управління людьми та ресурсами; вміння оцінювати ефективність бізнесу і підприємницьких ризиків у спортивно-оздоровчій галузі; ознайомлення з джерелами фінансування підприємницьких програм, основними важелями регулювання спортивного бізнесу, алгоритмами визначення стратегії розвитку інноваційного бізнесу у галузі фізичної культури і спорту, світовими та вітчизняними стартапами.

Ключові слова: педагогічні умови; підготовка майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту; здійснення управлінського циклу; розвиток підприємницького мислення; професійне самовизначення

S *Veritov Oleksandr. Development of entrepreneurial thinking and culture of bachelor students in physical culture and sports.*

It is proved that there is a necessity to create pedagogical conditions for development of skills to implement administrative cycle, evolve business thinking and maintain professional self-determination which is critically important for future bachelors of physical culture and sports. The introduction of a special discipline into the curriculum is defined as a means of implementing this activity. The purpose of the discipline is to form of knowledge base, skills and abilities, that allow to carry out for management, organization, control, innovation activity.

The orientation of education on the instilling entrepreneurial thinking in students will reside in directing the educational process to the internalization of students' ideas, values, attitudes, decisions in the field of entrepreneurial experience of past generations. This process can be initiated through three measures aimed at clarifying the essence of entrepreneurship; study of business ideas in the field of physical culture and sports with the subsequent substantiation of the startup; promoting entrepreneurial self-determination.

The explanation of the essence of entrepreneurship should be provided by pedagogical interaction with scientific and pedagogical staff of the departments. Examples of innovations to which students' attention can be directed are: algorithms and platforms for self-organization of amateur athletes; devices that record the performance of various body systems of athletes; high-tech materials for sportswear and equipment; mobile applications: media files, feedback channels, merchandise and sports tickets store; algorithms and means of analysis of data sets on training indicators and performances of athletes.

Learning outcomes are expected to be mastering the organizational and functional principles of management of physical culture and sports enterprises; business planning skills, people and resource management; ability to assess the effectiveness of business and business risks in the sports and health industry; overview the sources of financing of business programs as well as the main levels of regulation of sports business, algorithms of definition of strategy of development of innovative business in the field of physical culture and sports, world and domestic startups.

Key words: pedagogical conditions; training of future bachelors of physical culture and sports; implementation of the management cycle; development of entrepreneurial thinking; professional self-determination

Верітов Олександр Ігорович, докторант кафедри фізичної культури та спорту, Запорізький національний університет, Україна

Veritov Oleksandr, doctoral student of the Department of Physical Culture and Sports, Zaporizhzhya National University, Ukraine

E-mail: ffeftb@gmail.com

Актуальність проблеми. Галузь спорту та фізичної культури є гармонійним складником економіки України, що обумовлює необхідність швидкої реакції освітніх інституцій на потреби ринку і ринкової економіки. Із цих причин сотні випускників інститутів фізичної культури та спорту мають готуватися до боротьби на ринку спортивно-фізкультурних послуг, а не мріяти про соціальні пакети та традиційні для радянської системи способи зростання в наперед передбачуваних умовах. Отже, суперечністю, розв'язання якої потребує цілеспрямованого дослідження, виступає необхідність прояву випускниками

спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» знань, умінь та особистісних якостей, необхідних для забезпечення самозайнятості на ринку спортивно-оздоровчих послуг та традиційна орієнтація навчання на виконання готових програм і моделей професійної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблемним питанням щодо формування управлінських і економічних знань студентів спеціальності «Фізична культура і спорт» присвячено численні публікації вітчизняних та іноземних науковців. Найчастіше розглядаються проблеми формування концепції спортивного менеджменту як нау-

кового напрямку та дисципліни (В. Білогур [1]), чинники, що визначають специфіку управління в галузі, та сутність підприємницької діяльності в сфері фізичної культури і спорту (Л. Матросова, І. Галюза [6]), теоретичні основи управління, сучасні концепції теорії управління, форми, функції, тенденції та проблеми розвитку фізичної культури та спорту (С. Криштанович [5]), вживання поняття «менеджмент» у спеціальній літературі спортивного спрямування та використання категорій «менеджмент у спорті» і «спортивний менеджмент» (Н. Павленчик, А. Павленчик [8]). При цьому недостатньо, на нашу думку, висвітлено основні завдання навчальних дисциплін, що полягають у формуванні у здобувачів освіти підприємницького мислення та сприянні їхньому професійному самовизначенню.

Мета статті: розкриття сутності й обґрунтування необхідності створення педагогічних умов для формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту навичок здійснення управлінського циклу, розвитку підприємницького мислення та забезпечення професійного самовизначення.

Викладення основного матеріалу. Придільення уваги до здійснення управлінського циклу в освітньому процесі підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту передбачає розуміння студентами сутності, принципів, основних понять і закономірностей менеджменту фізичної культури та спорту. Дії науково-педагогічних працівників у контексті створення цієї умови мають бути спрямовані на трансляцію здобувачам освіти системи науково обґрунтованих методів менеджменту, що дозволяють приймати обґрунтовані рішення з організації діяльності у спортивно-оздоровчій сфері на національному та регіональному рівнях.

Головним аргументом на користь створення цієї умови виступає те, що для організації суспільного виробництва взагалі, і підприємництва, зокрема, необхідним є підпорядкування дій усіх учасників того чи іншого проекту або організації єдиній меті. При цьому необхідним є також й регулювання трудових взаємин між людьми. Засади такого підпорядкування та регулювання під час сумісної праці найповніше розкрито в теорії менеджменту. Зважаючи на сказане вище, вважаємо, що в освітньому процесі необхідним є придільення уваги цьому найважливішому аспекту суспільного життя.

Забезпечення створення цієї умови пов'язуємо з уведенням у навчальний план спеціальної дисципліни, метою якої є формування знань, навичок і вмінь, розвиток здібностей, що дають змогу здійснювати управлінську, організаційну, контрольну, інноваційну діяльність. Особливу увагу в змісті цієї дисципліни потрібно приділити вивченню сутності управлінського циклу, а також особливостям його здійснення в галузі фізичної культури і спорту.

Під час вивчення дисципліни студенти мають отримати уявлення про діяльності найяскравіших суб'єктів світової спортивно-оздоровчої та спортивної індустрії; засвоїти теоретичні знання про особливості менеджменту у галузі

фізичної культури і спорту; закріпити теоретичні знання розв'язанням практичних завдань, проблемних ситуацій, пов'язаних із особливостями управління спортивно-оздоровчим і спортивним бізнесом. Важливим також убачається надання студентам можливості для спілкування на професійно-важливі теми.

За підсумками вивчення дисципліни здобувачі освіти мають засвоїти організаційно-функціональні засади управління фізкультурно-спортивними підприємствами; навчитися планувати комерційну діяльність у галузі; обирати ефективні методи управління людьми та ресурсами; оцінювати ефективність бізнесу у спортивно-оздоровчій галузі.

Наступною педагогічною умовою є формування у здобувачів освіти підприємницького мислення на аудиторних заняттях та у самостійній роботі. Необхідність придільення уваги створенню цієї умови пов'язана з вимогою сучасного ринку галузі фізичної культури і спорту щодо здатності фахівців знаходити нові оригінальні рішення професійних завдань, поєднуючи при цьому творчість із практичним і комерційним розрахунком.

Разом з тим, формуванню у бакалаврів інноваційного підприємницького мислення стає на заваді традиційна однотипність навчальних завдань, які не передбачають творчого підходу до їхнього вирішення. Отже, вважаємо, що створення цієї умови є необхідним для оволодіння майбутніми фахівцями підприємницької діяльності методологією творчості, що дозволить їм усвідомлено управляти процесом генерування нових ідей.

Перш за все, виходимо з того, що орієнтація навчання на формування у здобувачів освіти підприємницького мислення буде полягати у спрямуванні освітнього процесу на інтеріоризацію студентами ідей, цінностей, установок, рішень зі сфери підприємницького досвіду минулих поколінь. При цьому маєтися на увазі не тільки досвід, накопичений у спортивно-оздоровчій сфері. Адже для того, щоб стати ефективним підприємцем у будь-якій галузі, необхідно засвоїти якомога більший обсяг культурних смислів, виражених у знакових формах.

Вважаємо, що така інтеріоризація культурних смислів має відбуватися в освітньому процесі. Аргументами на користь створення цієї умови виступають такі міркування. Успішність у підприємницькій діяльності пов'язана із наявністю у її суб'єкта специфічного світогляду або менталітету. Одним з результатів його наявності є те, що успішні підприємці демонструють вищу ефективність прийняття рішень і сильнішу активацію у зонах фронтальної кори, що відповідають за вибір між альтернативними варіантами діяльності. Формування цих та інших специфічних психічних новоутворень обумовлює появу в індивіда спеціальних установок.

Зазначений процес можна ініціювати завдяки трьом заходам, спрямованим на: роз'яснення сутності підприємництва; вивчення бізнес ідей у галузі фізичної культури і спорту з наступним обґрунтуванням свого стартапу; сприяння підприємницькому самовизначенню.

Перший з перелічених напрямків – роз'яснення сутності підприємництва, за нашим задумом, має забезпечуватися педагогічною взаємодією із науково-педагогічними працівниками кафедр. Ми виходимо з того, лейтмотивом освітнього процесу має стати теза про те, що підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність із метою досягнення соціально-економічних результатів та одержання прибутку [2].

При цьому найважливішим моментом, на якому має бути акцентовано увагу, є думка про те, що підприємництво пов'язане з наявністю підвищених ризиків для суб'єкту підприємницької діяльності, адже немає гарантій, що вкладе- ним кошти колись будуть повернуті [11].

Вважаємо, що завданнями освітнього процесу має стати формування у студентів знань про особливості економічних стосунків у сфері фізичної культури і спорту, а також методів і способів їхнього інноваційного розвитку. Окрім цього, мають бути сформовані адекватні уявлення про об'єкти та суб'єктів підприємництва, його мету та правове забезпечення; знання про види підприємницької діяльності в галузі; методи та способи залучення коштів; переваги та недоліки підприємництва. Обов'язковим також є приділення уваги особливостям підприємництва в умовах інформатизації та діджиталізації суспільного життя.

Вважаємо також, що при цьому майбутні бакалаври фізичної культури і спорту мають ознайомитися з джерелами фінансування підприємницьких програм; основними важелями регулювання спортивного бізнесу; методами оцінювання підприємницьких ризиків; алгоритмами визначення стратегії розвитку інноваційного бізнесу у галузі фізичної культури і спорту.

Під впливом навчання здобувачі освіти мають усвідомити, що підприємницька діяльність потребує одночасного виконання трьох взаємопов'язаних функцій:

- організаційної (організація виробництва, збут, маркетинг, реклама);
- творчої (новаторство, генерація й використання ініціативи, вміння ризикувати);
- ресурсної (мобілізація капіталу, трудових, матеріальних і інформаційних ресурсів).

Переконані, що означені положення мають бути обов'язково відображені у змісті відповідних модулів навчальних дисциплін.

Іншим напрямом формування підприємницького мислення вважаємо вивчення бізнес-ідей у галузі фізичної культури і спорту. У цьому контексті термін «бізнес-ідея» може бути асоційовано з культурно-економічним феноменом «стартапів» – організацій, які створюють новий продукт (інновацію) в умовах високої невизначеності й, по суті, є тимчасовими структурами для пошуку бізнес-моделі, що може бути масштабована, а також відтворена іншими підприємцями.

Отже, виходимо з того, що майбутній бакалавр фізичної культури і спорту, який відчуває хист до підприємницької діяльності, має не тільки ознайомитися з прикладами вда-

лих стартапів галузі, а й узнати перепетії їхньої розробки та впровадження. Виходячи зі сказаного, вважаємо, що знайомство студентів зі світовими та вітчизняними стартапами, організованими на стику спорту та інших галузей, стане дійовим чинником формування підприємницького мислення.

Прикладами іновачій, на які може бути спрямована увага студентів, можуть бути:

- алгоритми й платформи для самоорганізації спортсменів-любителів, підбору інструкторів, тренерів, тьюторів, віддаленого консультування і навчання;
- пристрої, що фіксують показники діяльності різних систем організму спортсменів;
- високотехнологічні матеріали для спортивного одягу та інвентарю;
- додатки для мобільних пристроїв, що поєднують контент, необхідний сучасному фанату якогось клубу або окремого спортсмена: медіафайли, канали зворотного зв'язку, магазин атрибутики та квитків на спортивні заходи;
- алгоритми і засоби аналізу масивів даних про тренувальні показники і виступи спортсменів, завдяки яким можна робити глибокі аналітичні висновки і вносити корекцію у тренувальний процес.

Доцільним вважаємо навести декілька прикладів популярних стартапів галузі фізичної культури і спорту, що належать до групи додатків для мобільних пристроїв. Перший з них, FitSwarm дозволяє проводити дистанційні групові інтерактивні тренування [10]. Racefilly допомагає організувати спільні заняття бігом і дистанційні змагання, незважаючи на відстані між учасниками. До цієї групи можна віднести також проект Strava – міжнародну соціальну мережу для представників циклічних видів спорту [13].

У групі пристроїв, що фіксують стан спортсменів під час виконання рухової діяльності, можна назвати такі стартапи, як OvaO – пристрій для визначення характеристик фізичного стану плавця під час тренування і проєкції їх на спеціальні окуляри [14]; проєкт HeartIn [12], що пропонує футболку, яка збирає дані й робить прогнози про здоров'я користувачів.

За нашим задумом, окремим напрямом освіти майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту має стати знайомство з Інтернет-платформами для презентації стартапів. Цей напрям роботи пов'язуємо, перш за все, зі сайтом startup.ua, який полегшує підприємцям та інвесторам пошук один одного. На цій платформі автори інноваційних проєктів отримують можливість розмістити презентації своїх бізнес-ідей, які проходять попередню перевірку залученими експертами. Потенційним інвесторам, у свою чергу, стає простіше знаходити перспективні стартапи [9].

Прикладами вдалих ідей, які представлено на цьому сайті і які представляють цінність в освітньому процесі майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту, є стартапи «Єдиний фітнес абонімент» [3]; «Мобільний додаток для спорту» [7]; «Інтелектуальна спортивна платформа» [4] тощо. Вважаємо, що під час вивчення бізнес ідей у галузі

фізичної культури і спорту доцільним також буде окремо зосередитися на моделі життєвого циклу інноваційної компанії та загальних закономірностях розвитку стартапів на етапах формування, зростання й розвитку.

Ще одним обов'язковим напрямом роботи з формування підприємницького мислення, вважаємо сприяння самовизначенню здобувачів освіти як відповідальних суб'єктів підприємницьких відносин, що ґрунтуватиметься на потребі у самореалізації, бажанні стати відомим і заможним. У цьому контексті потрібно зацентувати увагу на формуванні у студентів уявлень про місце підприємництва на ринку праці галузі фізичної культури і спорту. Також актуальним є набуття вмінь і навичок у сфері презентації своїх інноваційних проєктів.

На нашу думку, цьому має бути присвячений зміст одного або декількох компонентів освітньої програми, у результаті засвоєння яких студенти мають ознайомитися зі сутністю та особливостями соціально-трудових стосунків у підприємстві, формами зайнятості підприємця й залучених осіб, загальними тенденціями розвитку ринку стартапів у галузі, основами правового й соціального захисту підприємницької діяльності. Також вважаємо, що чинником підприємницького самовизначення має стати насичене спілкування з представниками професійної спільноти: менеджерами, започатківцями стартапів, кращими інструкторами галузі фізичної культури і спорту.

Отже, вихідною тезою при конструюванні змісту освіти, спрямованої на формування підприємницької культури у студентів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» вважаємо введення до освітньої програми компонентів, спрямованих на формування у них підприємницького мислення через роз'яснення сутності підприємництва, вивчення ними бізнес-ідей у галузі фізичної культури і спорту, а також сприяння підприємницькому самовизначенню.

Висновки з даного дослідження. Педагогічними умовами формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту навичок здійснення управлінського циклу підприємницького мислення, культури та професійного самовизначення вважаємо введення до навчального плану спеціальної дисципліни, метою якої є формування знань, навичок і вмінь, розвиток здібностей, що дають змогу здійснювати управлінську, організаційну, контрольну, інноваційну діяльність. За підсумками вивчення дисципліни здобувачі освіти мають засвоїти організаційно-функціональні засади управління фізкультурно-спортивними підприємствами; навчитися планувати комерційну діяльність у галузі; обирати ефективні методи управління людьми та ресурсами; оцінювати ефективність бізнесу у спортивно-оздоровчій галузі; ознайомитися з джерелами фінансування підприємницьких програм, основними важелями регулювання спортивного бізнесу, методами оцінювання підприємницьких ризиків, алгоритмами визначення стратегії розвитку інноваційного бізнесу галузі фізичної культури і спорту, світовими та вітчизняними стартапами, організованими на стику спорту та інших га-

лузей. Чинником підприємницького самовизначення має стати насичене спілкування з представниками професійної спільноти: менеджерами, започатківцями стартапів, кращими інструкторами галузі фізичної культури та спорту.

Перспективи подальших розвідок. Перелік та обґрунтування педагогічних умов здійснення процесу формування підприємницької культури майбутніх бакалаврів зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» потребує подальшого розширення, що може бути перспективами подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Білогур В. Є. Спортивний менеджмент як новий науковий напрямок та дисципліна. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2016. № 64. С. 178–190.
2. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Єдиний фітнес абонемент. Сайт Startup.ua. URL: <https://startup.ua/startups/410696.html>.
4. Інтеллектуальная спортивная платформа. Сайт Startup.ua. URL: <https://startup.ua/startups/355380.html>.
5. Криштанович С. В. Європейський досвід формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 35. С. 204–211.
6. Матросова Л., Галиуза І. Проблеми менеджменту в галузі фізичної культури та спорту. *Вісник економічної науки України*. 2012. № 2 (22). С. 94–97.
7. Мобильное приложение для спорта. Сайт Startup.ua. URL: <https://startup.ua/startups/403514.html>.
8. Павленчик Н. Ф., Павленчик А. О. Менеджмент у спорті: теоретичний аспект. *Економіка. Управління. Інновації*. 2016. Вип. 4 (19). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_4_11.
9. Сайт Startup.ua. URL: <https://startup.ua>.
10. Fitswarm. Офіційний сайт. URL: <https://www.fitswarm.com/>.
11. Haidar J. I. Impact of Business Regulatory Reforms on Economic Growth. *Journal of the Japanese and International Economies, Elsevier*. 2012. Vol. 26 (3). P. 285–307.
12. HeartIn. Офіційний сайт. URL: <https://heartin.net/>.
13. MindMeister. Офіційний сайт. URL: <https://www.mindmeister.com>.
14. OvaO. Офіційний сайт. URL: <http://www.ovao.com/>.

Reference

1. Biloghur, V. Je. (2016). Sportyvnyi menedzhment yak novyi naukovyi napriamok ta dystsyplina [Sports management as a new scientific direction and discipline]. *Ghumanitarnyi visnyk ZDIA [Humanitarian Bulletin ZDIA]*, 64, 178-190 [in Ukrainian].
2. *Gospodarskiy Kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
3. *Jedyniy fitnes aboniment [The only fitness subscription]*. Sait Startup.ua. Retrieved from <https://startup.ua/startups/410696.html> [in Ukrainian].
4. *Intellektualnaia sportivnaia platforma [Intelligent sports platform]*. Sait Startup.ua. Retrieved from <https://startup.ua/startups/355380.html> [in Russian].
5. Kryshchanovych, S. V. (2017). Yevropeyskiy dosvid formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh menedzheriv fizychnoi kultury i sportu [European experience in the formation of professional competence of future managers of physical culture and sports]. *Pedahohichnyi almanakh [Pedagogical almanac]*, 35, 204-211 [in Ukrainian].
6. Matrosova, L., & Ghaliuza, I. (2012). Problemy menedzhmentu v haluzi fizychnoi kultury ta sportu [Problems of management in the field of physical culture and sports]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy [Bulletin of Economic Science of Ukraine]*, 2 (22), 94-97 [in Ukrainian].
7. *Mobyilnoe prylozhenye dlia sporta [Mobile application for sports]*. Sait Startup.ua. Retrieved from <https://startup.ua/startups/403514.html> [in Russian].
8. Pavlenchuk, N. F., & Pavlenchuk, A. O. (2016). Menedzhment u sporti: teoretynnyy aspekt [Management in sports: theoretical aspect]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovacii [Economy. Management. Innovations]*, 4 (19). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_4_11 [in Ukrainian].
9. Sait Startup.ua. Retrieved from <https://startup.ua>.
10. *Fitswarm*. Ofitsiyniy sait. Retrieved from <https://www.fitswarm.com/>
11. Haidar, J. I. (2012). Impact of Business Regulatory Reforms on Economic Growth. *Journal of the Japanese and International Economies, Elsevier*, 26 (3), 285-307.
12. *HeartIn*. Ofitsiyniy sait Retrieved from <https://heartin.net/>.
13. *MindMeister*. Ofitsiyniy sait. Retrieved from <https://www.mindmeister.com>.
14. *OvaO*. Ofitsiyniy sait. Retrieved from <http://www.ovao.com/>.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 08.10.2020